

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เด็กและผู้ใหญ่ที่กระทำความคิดนั้นมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องวุฒิภาวะ การตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในช่วงวัยรุ่นซึ่งร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ถ้าสังคมเข้าไปจัดการกับเด็กกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ก็เป็นทำลายทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าและการจัดการกับปัญหาเด็กกระทำผิดโดยการควบคุมตัวเด็กจำนวนมากในสถานพินิจนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดี และเป็นการตัดโอกาสเด็กออกจากสังคม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวคิดในการหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งฟื้นฟูแก้ไขการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไปด้วยมากกว่าที่ลงโทษหรือนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาล

ปรากฏว่าประเทศไทยมีกฎหมายรองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไว้อย่างกว้างๆ กฎหมายที่กำหนดวิธีดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและทำให้สามารถจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 โดยมีบทบัญญัติมาตราที่สำคัญที่สนับสนุนให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ได้แก่ มาตรา 63 ซึ่งปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2533 ขึ้น จึงทำให้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ถูกยกเลิก และได้มีการนำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็น มาตรการทางเลือกที่ใช้กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีที่พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน การบรรเทาผลร้าย ทดแทนหรือชดเชยความเสียหาย สร้างความปลอดภัยหรือความสงบสุขแก่ชุมชนและสังคม และเสนอแผนดังกล่าวให้พนักงานอัยการพิจารณา เป็นการให้อำนาจ

ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีบทบาทในการเริ่มต้นใช้ดุลพินิจในการทำความเข้าใจเห็นสิ่งไม่พึงต่อพนักงานอัยการ โดยการทำความเข้าใจเห็นสิ่งไม่พึงของผู้อำนวยการสถานพินิจนี้เองที่สามารถนำเอาประชุมกลุ่มมาใช้เป็นตัววัดหรือเป็นเหตุผลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเห็นสิ่งไม่พึงได้ หากเห็นว่าเด็กสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้เพื่อส่งให้พนักงานอัยการทำความเข้าใจเห็นสิ่งไม่พึงอีกทีหนึ่ง วิธีการดังกล่าวถือเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องที่สามารถหันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยที่เด็กและเยาวชนยังไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาล

อย่างไรก็ตามไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงเรื่องการประชุมกลุ่มไว้ชัดเจนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย จึงยังเป็นกระบวนการที่ยังไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงบุคคลที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ ในทางปฏิบัติผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจถึงกระบวนการอย่างถ่องแท้ ตลอดจนมีการประสานงานระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่ประเทศไทยนำมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กเพื่อฟื้นฟูและแก้ไขเด็กให้มีความสำนึก เพื่อให้กลับตนเป็นคนดีนั้นมีข้อดีแต่การนำมาใช้ยังคิดขัดในทางปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย ตลอดจนการประสานงานระหว่างองค์กรที่จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเกิดปัญหาในทางปฏิบัติเมื่อนำไปใช้

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หมวด 7 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในมาตรา 87 ดังต่อไปนี้

1.1 เรื่องการกำหนดคณะผู้เข้าร่วมในการจัดทำแผนฟื้นฟูบำบัดเด็กและเยาวชน ในมาตรา 87 จาก “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้” แต่เป็น “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ” เพื่อให้ผู้แทนชุมชนที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับตัวเด็กสามารถให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ตลอดจนช่วยเหลือไกล่เกลี่ยระหว่างฝ่ายผู้กระทำความผิดกับ

ฝ่ายผู้เสียหายเพื่อลดทอนความรู้ด้านลบที่มีต่อกัน อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเชิงสมานฉันท์เพื่อหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยเด็กได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

1.2 ควรกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็ก และเยาวชน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมได้ อาจส่งตัวแทนหรือส่งหนังสือแจ้งแก่ทางฝ่ายผู้ประสานงาน เพราะกระบวนการจัดทำแผนแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นก่อนฟ้อง อำนาจพิจารณาคำสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเพื่อประโยชน์สูงสุดที่เด็กและเยาวชนจะได้รับ ควรเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการสอบถามข้อเท็จจริง ทำให้ทราบพฤติการณ์การกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ในการกระทำ เพื่อพิจารณาคำสั่งเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยหรือมีคำสั่งประการใดๆ แก่แก้ไขแผนแก้ไขฟื้นฟูเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

1.3 ควรกำหนดเพิ่มเติมให้มีที่ปรึกษาทางกฎหมายเข้าร่วมในการจัดทำแผนฟื้นฟู เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับความเป็นธรรม อีกทั้งที่ปรึกษากฎหมายมีความชำนาญในคดีเด็ก ย่อมมีการปฏิบัติต่อเด็กที่เหมาะสม มีการอธิบายชี้แนะแนวทางว่าหากเด็กและเยาวชนได้มีการปฏิบัติตามแผนบำบัดแก้ไขฟื้นฟูแล้วจะได้รับประโยชน์ให้ไม่ต้องถูกดำเนินคดีทางกระบวนการยุติธรรม แต่หากมิได้มีการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว เด็กหรือเยาวชนจะถูกดำเนินการต่อไปในกระบวนการใด ทำให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในกระบวนการและมีความสนใจในการปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูจนสำเร็จ

1.4 ควรกำหนดเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องถิ่นที่เด็กหรือเยาวชนอยู่อาศัยเข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในคดีบางประเภทที่จำเป็นต้องอาศัยการติดตามคอยสอดส่องดูแลเป็นระยะ แต่ควรแยกพนักงานสอบสวนที่จับกุมและทำการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนออกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู เพื่อลดทัศนคติทางลบของพนักงานสอบสวนที่มีต่อเด็กและเยาวชนและเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี

1.5 ควรกำหนดเพิ่มเติมให้อำนาจพนักงานอัยการที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้แก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไป หรือไม่เห็นชอบด้วยกับแผนดังกล่าว ได้ในขณะที่เข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยไม่ตัดอำนาจพนักงานอัยการในการที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ อันเป็นการช่วยลดขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการเพื่อ

ความสะดวกรวดเร็ว แต่ยังคงไว้ซึ่งประโยชน์สูงสุดที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับแล้วเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จากเดิม “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด หรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องจัดทำ แผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จและเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ” แก้ไขเป็น “ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม มาตรา 86 ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเชิญฝ่ายเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ ที่ปรึกษาทนายความ พนักงานอัยการ หรืออาจเชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติเข้าร่วมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการที่เข้าร่วมแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจพิจารณาทำคำสั่งเห็นชอบ ไม่เห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือแก้ไข ประการใดๆ โดยมีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือ เยาวชนสำนึกในการกระทำ”

2. ควรแก้ไขระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2554 ในเรื่องการกำหนดตัวบุคคลที่เข้าร่วมใน การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใหม่โดยเพิ่มที่ปรึกษาทนายความ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้แทนชุมชนที่ เด็กมีถิ่นที่อยู่ มาเข้าร่วมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของ กฎหมาย มีการปฏิบัติไปในทิศทางแนวเดียวกัน ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ โดยจากเดิมว่า “ข้อ 6 ให้ผู้ประสานการประชุม เชิญผู้เข้าร่วมประชุม ดังต่อไปนี้

- (1) ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือ ผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ
- (2) ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหายในกรณี ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ
- (3) นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์
- (4) พนักงานคุมประพฤติ
- (5) พนักงานอัยการ

หากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือ ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดด้วยก็ได้”

แก้ไขเป็น “ข้อ 6 ให้ผู้ประสานการประชุม เชิญผู้เข้าร่วมประชุม ดังต่อไปนี้

- (1) ฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนร้องขอ
- (2) ฝ่ายผู้เสียหาย ได้แก่ ผู้เสียหาย บิดามารดา หรือผู้ปกครองผู้เสียหายในกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ และบุคคลซึ่งผู้เสียหายร้องขอ
- (3) นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์
- (4) พนักงานคุมประพฤติ
- (5) พนักงานอัยการ
- (6) ผู้แทนชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนมีถิ่นที่อยู่ปกติ
- (7) ที่ปรึกษาทางกฎหมาย

หากเห็นสมควรอาจเชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เด็กมีที่อยู่อาศัยหรือมีถิ่นที่อยู่ด้วยก็ได้”

3. หากในอนาคตมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้มากขึ้น จึงควรมีการเพิ่มทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น